

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

№ 1, 2019

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 48764

СТАЛИЙ РОЗВИТОК

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА

ФАХОВА ПЕРЕДВІЩА ОСВІТА

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ПОСПІШАЙТЕ ПЕРЕДПЛАТИТИ
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ФАХОВІ ЖУРНАЛИ

ДОКЛАДНІШЕ НА PEDPRESA.UA

Видавництво
**ПЕДАГОГІЧНА
ПРЕСА**
Державне інформаційно-виробниче підприємство

клади загальної середньої, позашкільної освіти дітей та молоді, заклади професійно-технічної та середньої спеціальної освіти.

Найважливіша тенденція освіти в останні десятиліття – перехід від разового отримання кваліфікації на все життя до засвоєння компетенцій, що сприяють самонавчанню і необхідності навчання і самовдосконалення впродовж усього життя. Основні завдання в сфері додаткової освіти дорослих: забезпечення практико-орієнтованого підходу в процесі реалізації освітніх програм підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів; розвиток дистанційної форми отримання додаткової освіти дорослими; вдосконалення науково-методичного забезпечення додаткової освіти дорослих.

В інтересах сталого розвитку освіта має гарантувати участь кожної людини в підвищенні якості власного життя і життя суспільства, виробляти принципи поведінки, які визначать у майбутньому свідомість і повагу до природи, інших людей і самого себе, коли той, хто навчається, засвоює основний обсяг загальноосвітніх знань, готується до самостійного життя, прийняття відповідальних рішень; коли формується професійне мислення, а ідеї та принципи сталого розвитку реалізуються в професійній дослідницькій, проектній, кон-

структорській та інших видах діяльності впродовж життя.

Розпочаті перетворення покликані забезпечити розвиток, характерний для інноваційної, соціально орієнтованої економіки, що відповідає вимогам сталого розвитку країни, орієнтованого на формування творчої, соціально відповідальної особистості. Реалізація Концептуальних підходів дасть змогу сформувати національну модель конкурентоспроможної ступеневої освіти, виховний потенціал якої сприятиме особистісному становленню громадянина своєї країни, професіонала-трудівника, сім'янина [2].

ЛІТЕРАТУРА

- Голубовский В. Н., Попова О. С. Республиканский педагогический совет: основные итоги / В. Н. Голубовский, О. С. Попова // Профессиональное образование. – 2017. – № 4. – С. 3–7.
- Концептуальные подходы к развитию системы образования Республики Беларусь до 2020 года и на перспективу до 2030 года // Приказ Министра образования Республики Беларусь № 742 от 29.11.2017.
- Попова О. С. Научно-методические основы создания системы воспитания и развития личности в условиях профессионального образования Республики Беларусь / О. С. Попова // Актуальные проблемы психологического знания. – 2017. – № 2 (43). – С. 39–43.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЗА ДУАЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ У НІМЕЧЧИНІ

Сніжана ЛЕУ, науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України

У країнах Європейського Союзу дедалі запроваджується практико-орієнтоване навчання майбутніх кваліфікованих фахівців. На цьому наголошується в низці стратегічних європейських документів через реалізацію у сфері професійної освіти і навчання програм дуальної освіти, учнівства, стажувань, навчання на робочому місці тощо. Зважаючи на процеси модернізації професійної освіти в Україні і, зокрема, заявлений намір упровадження дуальної © Леу С., 2019

освіти та в рамках співпраці з Goethe-Institut в Україні, науковці Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (ППО НАПН України), а саме В. Радкевич, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор інституту та С. Леу, науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання, взяли участь у робочій поїздці Goethe-Institut в Україні для експертів з України «Професійна освіта за дуальною системою у Німеччині».

Цікавим та характерним для дуального підходу є й те, що програма поїздки теж мала подвійний характер – вивчення теоретичних аспектів та опанування практичної складової. Для організації продуктивної діяльності за обома напрямами, у поїздці взяли участь представник директорату професійної освіти Міністерства освіти і науки України І. Шумік, кандидат наук з державного управління, генеральний директор, та Федерації роботодавців України – А. Гармаш, експерт з питань корпоративної соціальної відповідальності, директор Департаменту розвитку трудового потенціалу та корпоративної соціальної відповідальності, й викладачі німецької мови закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) та переможці конкурсу Goethe-Institut в Україні для здобувачів ЗП(ПТ)О «Мое резюме. Знято!», а саме: Маріанна Алтукова та Софія Осипчук (Екологічний коледж Львівського НАУ, м. Львів), Лариса Грицишин та Анатолій Морозовський (Технічний коледж ТНТУ ім. І. Пулюя, м. Тернопіль) й Світлана Замулінська та Дем'ян Берладин (Вище професійне училище № 21, м. Івано-Франківськ). Викладачі та учні ЗП(ПТ)О брали активну участь у виконанні практичної складової загальної програми.

Організаційний супровід та забезпечення поїздки реалізувала команда Goethe-Institut в Україні, зокрема Єва Корб, референт відділу «Педагогічна кооперація з німецької мовою» й Катерина Жуковська, асистент проекту «Іспити у школах» та відділу управління у тісній співпраці з представником Федерального інституту професійної освіти і навчання Німеччини (BIBB) Крістіане Еберхардт, доктором, науковим співробітником Департаменту інтернаціоналізації освіти, та агенцією GEBIFO (Німеччина). Варто наголосити, що агенція є активним роботодавцем, що реалізує програми дуальної освіти для навчання власних співробітників та має премію землі Бранденбург за якісне виконання своєї діяльності.

Група викладачів та учнів ЗП(ПТ)О мала можливість на практиці ознайомитись з прийомами зварювання та випікання, основами робототехніки та 3-D друку, принципами роботи сфери туризму та готельно-ресторанного сектору, спробувати різні види спортивних ігор. Загалом група відвідала екологічний та класичний готелі (міста Любен та Вітенберге відповідно), готелі академії професійної підготовки та перепідго-

Центр професійної освіти концерну ABB, м. Берлін, Німеччина. Єва Корб, Ірина Шумік, Герд Уверіс, Валентина Радкевич, Сніжана Леу, Анатолій Гармаш, Петер Альбрехт

товки ABU та ТОВ «Гріппс», практичні станції та підрозділи інституцій у яких група експертів проводила робочі зустрічі. Так як основною місією Goethe-Institut є поширення не лише мови, а й культури, учасники обох груп мали змогу проводити вечірній час на різдвяних ярмарках Берліна й Потсдама та відвідати концерт відомого німецького гурту «Blue Man Group», що врахує публіку нестандартністю та неймовірною креативністю висвітлення не лише музичних, а й соціальних, наукових, мистецьких тем.

Група експертів України брала участь у робочих зустрічах з представниками зачленених сторін різного рівня відповідальності та територіального розташування. У м. Берлін експерти відвідали центр професійної освіти концерну ABB, Центр професійної освіти у сфері будівництва, академію професійної підготовки та перепідготовки ABU, ТОВ готель «Гріппс» та Інститут підвищення кваліфікації у технічній сфері (itw); у м. Потсдам – Міністерство праці, соціальних справ, охорони здоров'я, жінок та сім'ї землі Бранденбург, Міжнародну торгівельну палату (ИНК) та Європейську академію спорту землі Бранденбург (ESAB); у землі Прінніц – Центр професійної освіти (OSZ), BBZ Центр освітньої підготовки у сфері професійно-технічної освіти та готель Olmühle (олійний млин) (м. Вітенберге).

Під час зустрічей експерти обговорювали питання організації та реалізації дуальної освіти на різних рівнях (загальнодержавний, інституційний, навчального закладу та особи), механізмів фінансового забезпечення, розроблення стандартів та освітніх програм, особливостей та проблеми реалізації процесів дуальної освіти у навчальних закладах різного типу, співпраці зачленених та зацікавлених сторін для повноцінної реалізації ПОН за дуальною формою тощо.

За результатами зустрічей було з'ясовано, що великий вплив на розвиток промисловості 4.0 та освіти загалом мають процеси цифрування, відомого як **діджиталізація 4.0**. Це сприяє розвитку процесів надання та опанування додаткових кваліфікацій (особливо в сфері ІКТ) та застосуванню ширшого кола учасників, а особливо – дівчат та жінок, оскільки спостерігається зменшення частки важкої й технічної праці. Дослідження показують, що дівчата більш успішно закінчують школу, мають тонку моторику, знають свої цілі та опановують природничі предмети; робота змішаних груп є більш продуктивною. Тому, наприклад, проект **«Дівчата в технічній професії»** передбачає й додаткове опанування цифровими знаннями. Ще однією відповіддю на виклики технічного й технологічного розвитку є розроблення та опанування **додаткових кваліфікацій** під час навчання основній спеціальності. Це сприяє підвищенню цифрової компетентності та посиленню можливостей і вмінь самостійного навчання (зміна профілю професії), адже учні створюють свої завдання, які спочатку вирішують самостійно, а потім у супроводі інструктора чи ментора.

За рахунок ускладнення професій та об'єднання зусиль для підготовки кваліфікованих працівників відбувається й активне застосування малих та середніх підприємств до реалізації програм дуальної освіти. Для цього реалізується програма **«Спільна освіта»**, що передбачає повернення частини вкладених у навчання коштів від землі – у середньому 40 євро на учня за день його/її навчання в центрі та на робочому місці на підприємстві.

Великі підприємства та концерни, галузеві об'єднання роботодавців (на прикладі будівельної сфери) мають можливості створення власних навчальних центрів, як наприклад, центр професійної освіти концерну АВВ, Центр професійної підготовки будівельного об'єднання Берліна та Бранденбурга, або ж об'єднувати зусилля для створення единого центру ПОН – BBZ Центр освітньої підготовки у сфері професійно-технічної освіти (земля Прігніц). Такі центри можуть бути як галузевого, так і земельного спрямування. Завдяки централам ПОН різні підприємства та навчальні заклади мають можливість надати якісну підготовку своїм учням для повноцінного опанування освітньої програми та досягнення визначених стандартом результатів. Відомо, що класичне дуальне навчання передбачає теоретичну підготовку в навчальному закладі та практичну – на підприємстві роботодавця. Та не завжди ті чи інші мають ресурси та обладнання для забезпечення опанування усіх складових професії. На умовах додаткових угод про співпрацю, учні мають можливість опану-

вати відповідні обов'язкові вміння у центрах ПОН зазначеного типу. Таке навчання відоме як **навчання в мережі**, що є новим та корисним для вітчизняного простору, адже сприяє розвитку соціальної відповідальності у співпраці представників різних зацікавлених сторін.

Паралельно з навчанням у мережі у Німеччині практикують і **роботу в мережі**. Функції відповідної установи у регіональній мережі надання освіти полягають у: підтримці контактів з підприємствами та організаціями, підтримці та сприянні підвищенню спроможності підприємств надавати освітні послуги, індивідуальний допомозі здобувачам освіти (складання резюме, надання інформації тощо), виконанні посередницьких функцій для організації дуальної освіти (пошук підприємств/учнів, проведення інформаційних заходів (семінари, зустрічі) та ярмарок), підтриманні міжінституційних, підприємницьких зв'язків; підтримці молоді та співпраці з різними молодіжними організаціями. До видів роботи в мережі належать і часткове застосування до професійної орієнтації (консультації, заходи, акції тощо), робота з молодіжними організаціями, складними та проблемними (молодими) людьми та підлітками.

Яскравим представником реалізатора такої діяльності з-поміж відвіданих експертами інституцій є Інститут підвищення кваліфікації у технічній сфері (itw, далі ІПК). ІПК проводить загальні заходи для усіх учасників (підприємства, адміністрація та представницькі органи (ТПП)), здійснює прямий пошук для учнів (стажування, практика, працевлаштування), співпрацює з Федеральною агенцією праці (ФАП) з питань перенавчання безробітних, виконує важливу соціальну функцію – готове та адаптує безробітних зі стажем до входження в повноцінну професійну діяльність. Свою діяльність ІПК проводить відповідно до законів у сфері економіки, а саме Закону про торгову діяльність для організації роботи ІПК (ТОВ), Кодексу соціального законодавства, що вимагає сертифікації усіх заходів та, в такий спосіб, значно обмежує гнучкість і можливості ІПК для проведення заходів для ФАП. ІПК не має інституційного фінансування (самостійне забезпечення) тому підприємства оплачують близько половини суми за навчання, а іншу частку витрат забезпечують програми підтримки землі Берліну (для реалізації відповідальності за ПОН, підтримки підприємств та соціальні аспекти (підтримка молоді та підприємств тощо)).

ІПК – гнучка установа, що швидко реагує на потреби ринку праці, економіки та соціальної політики, а тому має широке коло партнерів та клієнтів. Гнучкість ІПК реалізується через послуги актуалізації та доповнення професійних

знань, до кваліфікації (для осіб 25 – 45 років та тих, хто раніше не мав можливості отримати повноцінну професійну освіту), що й забезпечує швидке реагування на попит та пропозицію зовнішніх умов та скорочення термінів навчання (1,5 – 2 роки) за рахунок врахування та визнання попередньо набутого досвіду й знань. До спектру послуг ПК входять також і перенавчання, отримання кваліфікації, первинна освіта для отримання відповідного підтверджуючого документа після закінчення навчання. У дуальній освіті ПК пропонує організаційні послуги для підприємств, що стосуються пошуку інституцій для забезпечення теоретичної складової та пропонує додаткові кваліфікації у основних сферах ІКТ, ІТ, ЗМІ та офісних професій.

Отже, для розмежування двох понять – **навчання в мережі та робота в мережі** – можна відштовхуватись від відповідальності роботодавця за навчання учня, що спонукає учасників мережі об'єднувати зусилля для повноцінного досягнення результатів навчання (навчання в мережі) та пропозиція й реалізація відповідних замовлень й організація взаємодії учасників процесу (робота в мережі).

Одним з позитивних аспектів дуальної освіти та **інструментом забезпечення її високої якості** вважається «неспроможність системи утримувати ледарів та халтурників» завдяки проведенню проміжного та підсумкового іспитів. Вимоги до іспитів спільні для всіх земель. У випадку з додатковими кваліфікаціями вимоги розробляє торгівельно-промислова палата (ТПП), підтверджуючий документ надає право роботи по всій Німеччині, так як у країні діють мінімальні стандарти. Тобто, стандарт чітко визначає мінімальні вимоги до професій, а освітня програма – зміст, необхідний для досягнення заданих результатів. Учасники процесу мають певну свободу у виборів форм та методів досягнення заданого результату, що перевіряється через зовнішнє оцінювання, тобто іспит ТПП. Зазвичай, він проводиться в регіоні (теоретична частина у приміщенні ТПП, практична – в навчальному центрі) екзаменаційною комісією (призначається ТПП), що складається з представників від спілки роботодавців, профспілок та навчальних закладів (по одному представнику або однаково від кожного в разі більшого зачленення). ТПП відповідає не лише за присвоєння професійної кваліфікації (видачу сертифіката), а й за проведення проміжного іспиту (1,5 років навчання) після якого учені повноцінно допускається до практичної складової навчального процесу – роботи на підприємстві або ж може змінити професію у разі невдалого результату проміжного іспиту. Кожен учені має право на три спроби перескладання підсумкового іспиту в разі негативного результата.

Після невдалої третьої спроби учені вважається професійно непридатним для виконання професійної діяльності в рамках заданої професії. Результатом такого підходу є частка учнів, що не проходять оцінювання/не отримують професійної кваліфікації, менше 5%, а відповідно й високий показник працевлаштування учнів та схвалення якості підготовки роботодавцем.

Отже, можна виокремити **основні особливості дуальної освіти у Німеччині**. Федеральний Закон про професійну освіту визначає та регулює усі положення дуальної освіти і розробляється на державному рівні. Кваліфікації розробляють соціальні партнери (роботодавці та професійні спілки). Розробленням нової професії чи оновленням вже наявної займаються теж роботодавці та профспілки під керівництвом держави, що реалізується через (BIBB). Для кожної окремої професії є Стандарт, що визначає всі аспекти та вимоги і по суті є мінімальним стандартом. Учні здобувають освіту через підприємство або Центр зайнятості. Для малих підприємств є тести на придатність для технічних професій після проходження якого учні направляються на малі підприємства. Вимоги до компаній для реалізації програм дуальної освіти містять технічні передумови, як наприклад, наявність техніки та виробничих потужностей, місце на підприємстві, наявність тренерського складу (за коефіцієнтом – 16 учнів на одного інструктора за умови його роботи повний день), який склав іспит на профпридатність (правові, педагогічні знання). Дозвільна функція ТПП для проведення процесів навчання.

Кожен учені має право на оплату праці, розмір якої прописаний у тарифних договорах (може бути тарифна сума менша на 20 % від заданої). Учені не зобов'язані відпрацьовувати та не несе матеріальної відповідальності у разі припинення навчання. Ставка в тарифних договорах залежить від професії, здебільшого 736 євро на місяць за перший рік, 1010 євро за другий і 1254 євро – третій. Найвищими є ставки в секторі металообробки: більше 1000 євро за перший рік з поступовим підвищенням до 1250 у останній рік навчання. Якщо підприємство не бере участь у тарифному договорі, воно має право оплачувати на 20 % менше, але зазвичай ставки вирівнюються задля приваблення учнів.

За результатами роботи напрацьовано базу контактів та інформації, що сприятиме ефективній реалізації запланованих заходів та здійсненню науково-дослідної роботи в Інституті професійно-технічної освіти НАПН України у 2019 – 2022 рр., внесенню відповідних положень у відповідні документи регулювання впровадження дуальної форми підготовки в Україні та популяризації інформації про зміст та особливості дуальної освіти у суспільстві, освітній та професійних сферах.